

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تاییدیه اعضای هیات داوران

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته به سرپرست توانبخشی تحت عنوان
 شرایط اجتماعی، اقتصادی و نیازهای توانبخشی معلولین در استان الام
 با حضور هیات داوران در تاریخ توسط ابراهیم
 دفاع گردید و نمره با امتیاز کلی به ایشان تعلق گرفت.

(Handwritten signatures and names of the jury members)

هیات داوران

- ۱- استاد راهنما
- ۲- استاد مشاور
- ۳- استاد مشاور
- ۴- اساتید ناظر
- ۱- ...
- ۲- ...
- ۵- مدیر گروه
- ۶- نماینده دفتر تحصیلات تکمیلی

۳۹۴۴۹

تقدیم به:

- رسول گرامی اسلام (ص) و ائمه اطهار علیهم السلام
- معلمین و اساتید عزیزم در همه دوران تحصیل
- شهدای گرانقدر انقلاب اسلامی و دفاع مقدس و امام شهداء
- جانبازان و آزادگان همیشه سرافراز
- معلولین عزیز ایران اسلامی بخصوص معلولین استان ایلام

- پدر و مادر عزیزم بخاطر همه الطافشان

- خواهران و برادر عزیزم بخاطر همه خوبیهایشان

- پدر و مادر گرامی همسرم بخاطر همه محبت ها و کمکهایشان

- همسر مهربان و فداکارم «زهرا اسدی» به خاطر از

خودگذشتگی ها، فداکاریها و حمایتهای همیشگی اش

- پسر عزیزم «محمد رضا» بخاطر همه خوبیهایش

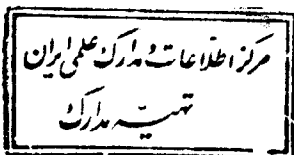
فهرست مطالب

صفحه ۳۰ / ۴ / ۱۳۹۰

عنوان

الف

مقدمه:

فصل اول: (مبانی پژوهش)

۱

۱-۱- بیان مسئله

۲

۱-۲- اهمیت موضوع

۲

۱-۳- ضرورت تحقیق

۳

۱-۴- اهداف تحقیق

۴

012223

۱-۵- سئوالات و فرضیات تحقیق

۵

۱-۶- متغیرهای تحقیق

۶

۱-۷- تعریف مفاهیم و واژه ها

۱۴

۱-۸- مروری بر تحقیقات انجام شده در خصوص معلولین

۱۷

فصل دوم: (معلولیت، جامعه و نیازهای توانبخشی)

۱۸

۲-۱- میزان شیوع و علل ناتوانی

۲۳

۲-۲- شرایط اقتصادی اجتماعی و ناتوانی

۲۷

۲-۳- فقر و معلولیت

۳۲

۲-۴- شهرنشینی و ناتوانی

۳۴

۲-۵- خدمات مورد نیاز معلولین

۳۶

۲-۶- نیازهای توانبخشی در معلولین روستائی و شهری

۳۹

۲-۷- سن و نیازهای توانبخشی

۴۲

۲-۸- مشکلات معلولین در جامعه

۴۶

فصل سوم: روش بررسی

۴۷

۳-۱- نوع روش تحقیق

۴۷	۳-۲- جامعه مورد بررسی
۴۷	۳-۳- روش نمونه گیری و حجم نمونه
۴۸	۳-۴- واحد تحلیل
۴۹	۳-۵- تکنیک های جمع آوری اطلاعات
۴۹	۳-۶- اعتبار وسیله اندازه گیری و تست مقدماتی پرسشنامه
۴۹	۳-۷- انتخاب پرسشگران
۴۹	۳-۸- روشهای آماری تجزیه و تحلیل اطلاعات
۵۰	۳-۹- محدودیت های تحقیق
۵۲	فصل چهارم : گزارش یافته ها
۵۳	۴-۱- مشخصات عمومی
۱۰۰	۴-۲- آزمون فرضیات
۱۰۱	۴-۲-۱- آزمون فرضیات مربوط به مراجعه به مراکز درمانی و ...
۱۰۶	۴-۲-۲- آزمون فرضیات مربوط به نیازهای توانبخشی
۱۱۳	فصل پنجم : خلاصه ، نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۱۴	۵-۱- خلاصه و نتیجه گیری
۱۲۰	۵-۲- ارائه پیشنهادات
۱۲۷	۵-۳- ضمائم و پیوست ها
۱۲۸	۵-۳-۱- پرسشنامه
۱۳۲	۵-۳-۲- منابع و مآخذ

مقدمه:

براساس آمارهای موجود^(۱) بین ۳-۴ درصد از جمعیت استان ایلام را معلولین بارز^(۲) تشکیل می‌دهند. این افراد بدلیل برخی از مسائل و مشکلات و محدودیتهای جسمی و روانی خود در پاره‌ای از زمینه‌ها با افراد عادی جامعه متفاوت هستند و نیازمند توجهات ویژه‌ای در همه ابعاد زندگی بوده تا بتوانند به راحتی و بطور مستقل زندگی کنند.

پرداختن به مقوله توانبخشی معلولین به علت اینکه آنها درصد قابل توجهی از افراد جامعه را به خود اختصاص داده‌اند از جنبه‌های انسانی، اجتماعی، حقوقی و حتی اقتصادی دارای اهمیت فراوانی می‌باشد، هر چند علم توانبخشی و گستره آن در ایران به تازگی مورد توجه واقع شده است ولی معلولین و نیازهای آنها حمایت و مساعدت همه جانبه مردم و مسئولین را طلب می‌نماید. در این راستا و در جهت برداشتن قدمهای اولیه برای خدمت به این قشر بسیار محروم و نیازمند، بخصوص در استان ایلام، موضوع پایان‌نامه‌ام را مرتبط با معلولین و مسائل شان انتخاب کرده‌ام تا شاید بدین وسیله گاهی هر چند کوچک در راه شناساندن مسائل و مشکلات آنها جهت بهبود امورشان برداشته باشم.

در انجام این پایان‌نامه از نظرات، همفکریها و راهنمایی‌های عزیزان بسیاری بهره‌مند شدم که در اینجا لازم می‌دانم از اساتید ارجمندم آقایان دکتر منوچهر محسنی (استاد راهنما) و دکتر سیدمجید میرخانی (استاد مشاور توانبخشی) بخاطر همه مساعدت‌هایشان تشکر و قدردانی نمایم. همچنین بر خود واجب می‌دانم که از اساتید

۱- سازمان بهزیستی استان ایلام - طرح آمارگیری معلولین مناطق شهری استان ایلام، زمستان ۱۳۷۷ (گزارش داخلی است و منتشر نشده است)

۲- معلول بارز کسی است که به راحتی توسط افراد عادی جامعه قابل تشخیص و افتراق است (محقق)

عزیزم آقایان دکتر حسین مهدیزاده، مهندس کوروش سایه‌میری و مهندس عبدالحسین پورنجف اساتید محترم دانشگاه‌های ایلام و علوم پزشکی بخاطر راهنماییها و همفکریهایشان در امور آماری پایان‌نامه کمال تشکر و امتنان را بنمایم. در نهایت از آقای دکتر غلامرضا شریفی‌راد عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی و سرپرست سازمان بهزیستی استان بخاطر همفکریها و همکاریهای همه جانبه خود و همکارانش نهایت سپاسگذاری و قدردانی را دارم. در ادامه به برخی از همکاران و عزیزانی که در این کار مرا یاری داده‌اند من باب تشکر اشاره می‌نمایم:

الف - عزیزانی که در طراحی، اصلاح و آماده نمودن پرسشنامه با اینجانب همفکری و همکاری داشته‌اند:

آقایان

- ۱- علیرضا شیرمحمدی کارشناس بینایی سنجی
- ۲- حجت پسندیده فطرت کارشناس فیزیوتراپی
- ۳- محسن فصیحی کارشناس فیزیوتراپی
- ۴- علی رضی پور جویباری کارشناس شنوایی شناسی
- ۵- فرزاد کریمی دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت توانبخشی
- ۶- کیانوش عبدی دانشجوی کارشناسی گفتار درمانی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

ب - عزیزانی که در جمع‌آوری اطلاعات همکاری صمیمانه‌ای داشته‌اند:

آقایان:

- ۱- ایوب مروتی کارشناس حوزه معاونت امور اجتماعی سازمان بهزیستی ایلام
- ۲- مهرعلی جهانی کارشناس حوزه معاونت امور اجتماعی سازمان بهزیستی ایلام

۳- حسن عزیزبیگی کارشناس حوزه معاونت امور اجتماعی سازمان بهزیستی ایلام

۴- ایرج قنبریگی کارشناس حوزه معاونت پیشگیری سازمان بهزیستی ایلام

۵- حجتا... بابایی کارشناس حوزه معاونت پیشگیری سازمان بهزیستی ایلام

ج - سایر همکاران :

۱- استخراج اطلاعات: خانم افسانه همتی

۲- تکثیر: آقای منصور جاسمی

۳- تایپ و صفحه آرایی: آقایان قدرت الله شنبه‌ای، صادق چراغی

۴- رانندگان: - آقای سیدحسین مداحیان

- آقای سیدجلیل رفیعی

فصل اول:

(مبانی پژوهش)

طرح مسأله (بیان مسأله):

استان ایلام یکی از استانهای محروم می باشد که در جنوب غربی کشور واقع شده است و مرز مشترک زیادی با کشور عراق دارد. این استان به علت سیاستهای رژیم گذشته، جنگ تحمیلی و محرومیت آن و ... دارای مشکلات فراوانی در زمینه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می باشد و تا توسعه همه جانبه راه درازی در پیش دارد. همچنانکه گفته شد عوامل متعددی دست به دست هم داده است تا استان در زمینه های مختلفی با مشکل مواجه باشد. یکی از مسائلی که در استان ایلام نمود دارد مسئله معلولین بعلت شرایط خاص منطقه می باشد، با توجه به اینکه عوامل متعدد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در بروز و شیوع معلولیتها مؤثر می باشند. توجه به معلولین از لحاظ شناسایی مسائل و مشکلات مرتبط با آنها از اهمیت بالایی برخوردار است.

معلولین بعلت مسائل خاصی خودشان دارای نیازهای متعددی هستند نیازهایی از قبیل اشتغال، ازدواج، حضور در جامعه دسترسی به محیط فیزیکی اطراف، دسترسی به اطلاعات مناسب، وسایل کمک توانبخشی، حمایت مالی توانبخشی در زمینه های پزشکی، حرفه ای و اجتماعی و در نهایت تلفیق اجتماعی و داشتن حق و حقوق مساوی با دیگر افراد جامعه از طرفی شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه و خانواده بر روی نوع نیازهای معلولین بسیار مؤثر می باشد، شرایطی مثل وضعیت اقتصادی جامعه و خانواده، اشتغال یا عدم اشتغال معلول و سرپرست وی، تحصیلات سرپرست و خود معلول و محل سکونت وی و امکانات رفاهی دیگر، نوع نیاز معلولین را متغیر می سازد.

در این تحقیق با توجه به گستردگی شرایط اقتصادی و اجتماعی و نیازهای معلولین، ما به مسائل زیر پرداخته و بقیه مسائل را به تحقیقات بعدی واگذار می نمایم.

در بحث شرایط اقتصادی و اجتماعی به محل سکونت افراد معلول، تحصیلات سرپرست معلول و خود معلول، شغل فرد معلول و سرپرست وی، درآمد فرد معلول و سرپرست وی و وضعیت تأهل وی پرداخته شده است و در خصوص نیازهای معلولین ما فقط نیازهای توانبخشی معلولین و بخصوص نیازهایی مثل حمایت مالی، وسیله کمکی توانبخشی، مشاوره و آموزش به فرد معلول و خانواده وی، مناسب سازی محیط، ارجاع به مراکز توانبخشی پرداخته‌ایم و سعی داریم ارتباط بین شرایط اقتصادی، اجتماعی یاد شده را با نیازهای توانبخشی معلولین (که در بالا به آنها اشاره شد) بررسی نموده و با توجه به فرضیات تحقیق مسائل مذکور را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم.

*اهمیت مسأله:

۱- بعلت عدم آگاهی و آشنایی مردم و مسئولین به مسائل و مشکلات و نیازهای ویژه معلولین، نیازهای این افراد مرد بی توجهی قرار گرفته و این افراد جهت استقلال در امور زندگی و روزمره خود با مشکلات فراوانی روبرو هستند، بنابراین انجام چنین تحقیقاتی و انتشار نتایج آن در اطلاع رسانی به افراد جامعه و توجه بیشتر به معلولین بسیار مهم و حیاتی می باشد.

۲- انجام این پژوهش باعث ارتقاء آگاهی مسئولین در خصوص معلولین و نیازهای توانبخشی آنها می شود و زمینه های لازم را برای برنامه ریزی مناسب جهت بهبود امور معلولین فراهم می سازد.

* ضرورت تحقیق (دلایل انتخاب باموضوع):

۱- با توجه به ارتباط موضوع با قشر وسیعی از افراد جامعه، تحقیق در این خصوص بسیار ضروری است.

۲- نظر به اینکه در مقوله توانبخشی بعلت جوان بدون، در کشورمان تحقیقات

وسیع‌تری صورت نگرفته است، انجام چنین پژوهشهایی می‌تواند خلاءهای علمی موجود را برای ما پر نماید.

۳- با توجه به اینکه سازمان بهزیستی متولی رفاه اجتماعی و توانبخشی معلولین در کشور می‌باشد لذا انجام پژوهش‌هایی از این قبیل می‌تواند به بهبود سرویس‌دهی و ارائه خدمات بهتر به معلولین کمک نماید.

۱-۶- اهداف تحقیق: هر تحقیقی در پی رسیدن به اهدافی می‌باشد. در تحقیق حاضر ما در پی رسیدن به اهداف ذیل هستیم:

۱-۶-۱- هدف کلی: بررسی ارتباط بین شرایط اقتصادی، اجتماعی و نیازهای توانبخشی معلولین در استان ایلام

۱-۶-۲- اهداف اختصاصی:

الف) بررسی شرایط اجتماعی و اقتصادی خانواده معلولین (موارد ذیل):

۱- تعیین محل سکونت معلولین

۲- تعیین سطح تحصیلات سرپرست خانواده معلولین

۳- شناخت شغل سرپرست خانواده معلولین

۴- شناخت میزان درآمد سرپرست خانواده معلولین

ب) بررسی شرایط اجتماعی و اقتصادی فرد معلول (موارد ذیل):

۱- شناخت جنسیت معلولین

۲- تعیین سن معلولین

۳- شناخت سطح تحصیلات معلولین

۴- شناخت شغل معلولین

۵- بررسی درآمد ماهیانه معلولین

۶- بررسی وضعیت تأهل معلولین

۷- بررسی نوع معلولیت در بین معلولین

ج) بررسی نیازهای توانبخشی معلولین

د) بررسی ارتباط بین شرایط اجتماعی و اقتصادی معلولین با نیازهای توانبخشی آنها

ه) ارائه راه حل ها و پیشنهادات مناسب جهت بهبود خدمات بر پایه نتایج بدست آمده از تحقیق.

سؤالات و فرضیات تحقیق:

هر تحقیقی جهت رسیدن به اهداف خود نیازمند ارائه فرضیات یا سؤالاتی می باشد، ما در اینجا به هر دو پرداخته ایم:

الف) سؤالات تحقیق:

- ۱- پراکنندگی محل سکونت معلولین بر اساس شهر و روستا چگونه است؟
- ۲- سطح تحصیلات سرپرست خانواده معلولین در چه حدی است؟
- ۳- شغل سرپرست معلولین چیست؟
- ۴- درآمد ماهیانه سرپرست معلولین چقدر است؟
- ۵- وضعیت معلولیت در بین دو جنس چگونه است؟
- ۶- سن معلولین چگونه است (یا معلولین در چه گروههای سنی قرار دارند)؟
- ۷- تحصیلات معلولین در چه سطحی می باشد؟
- ۸- وضعیت شغلی معلولین چگونه است؟
- ۹- درآمد ماهیانه معلولین چقدر است؟
- ۱۰- وضعیت تأهل در بین معلولین چگونه است؟
- ۱۱- نوع معلولیت در بین معلولین کدام است؟
- ۱۲- شدت معلولیت در بین معلولین چگونه است؟
- ۱۳- معلولین در استان ایلام برای توانبخشی شان چه نیازهای دارند؟

۱۴- علت معلولیت‌ها در استان ایلام چیست؟

ب) فرضیات تحقیق:

- ۱- بین سطح تحصیلات سرپرست خانواده معلول و مراجعه یا ارجاع وی به مراکز توانبخشی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین میزان درآمد سرپرست خانواده معلول و ارجاع معلول به مراکز درمانی و توانبخشی رابطه وجود دارد.
- ۳- بین محل سکونت (شهری و روستائی) و مراجعه معلول به مراکز توانبخشی رابطه وجود دارد.
- ۴- به نظر می‌رسد نیازهای توانبخشی در معلولین شهری و روستائی متفاوت باشد.
- ۵- بین اشتغال معلولین و نیازهای توانبخشی آنها رابطه وجود دارد.
- ۶- بین سطح تحصیلات معلولین و نیازهای توانبخشی‌شان رابطه وجود دارد.
- ۷- بین میزان درآمد معلولین و نیازهای توانبخشی‌شان رابطه وجود دارد.
- ۸- بین وضعیت تأهل معلولین و نیازهای توانبخشی آنها رابطه وجود دارد.

ج) متغیرها:

متغیرهای وابسته	متغیرهای مستقل
ارجاء معلول به مراکز توانبخشی	سطح تحصیلات سرپرست خانواده معلولین
ارجاء معلول به مراکز درمانی و توانبخشی	میزان درآمد ماهیانه سرپرست خانواده
ارجاء به مراکز توانبخشی	محل سکونت
نیازهای توانبخشی آنها	محل سکونت
نیازهای توانبخشی آنها	اشتغال معلولیت
نیازهای توانبخشی آنها	سطح تحصیلات معلولین
نیازهای توانبخشی وی	میزان درآمد معلول
نیازهای توانبخشی وی	وضعیت تأهل معلول

* توضیح برخی از مفاهیم و اصطلاحات:

اختلال: (۱) اختلال بغير عادی بودن نمای ظاهری و ساختار اندامها و همچنین کارکرد ارگانيسم و سيستم بدن گفته می‌شود. در تعريف ديگر اختلال به هر گونه ناهنجاری یا فقدان در زمینه جسمانی، روانی و فونکسیون یا آناتومی اطلاق می‌شود. اختلال ممکن است موقت یا دائم، قابل برگشت و یا غير قابل برگشت باشد.

ناتوانی: (۲) به هر نوع محدودیت و یا عدم توانایی انجام فعاليتهايي که به عنوان روند طبیعی فعالیت انسان تلقی می‌گردد، ناتوانی گفته می‌شود. ناتوانی ممکن است موقتی یا دائمی باشد، قابل برگشت و یا غير قابل برگشت و یا پیشرونده باشد. بنابراین ناتوانی بیانگر نارسایی در سطح فرد می‌باشد.

معلولیت: (۳) معلولیت، محرومیتی است که ناشی از نقص و ناتوانی بوده و شخص دارای معلولیت از انجام نقش‌هایی که با توجه به شرایط سنی، جسمی، اجتماعی و فرهنگی برای فرد نرمال و طبیعی مطرح می‌باشد، ناتوان است. همچنین معلولیت، محرومیت از توانایی تطابق با انتظارات و نرم طبیعی زندگی انسانهای معمولی می‌باشد و در نهایت معلولیت بر توانایی حفظ نقشهای حیاتی انسان اثر میگذارد. (۲)

نقشهایی مثل جهت‌یابی، استقلال و تحرک فیزیکی، اشتغال، جذب در جامعه و استقلال مادی که در این نقشها کفایت انسانها مورد انتظار است. بنابراین وقتی انسان قادر به داشتن نقشهای فوق نباشد، با گوشه‌گیری، فقر، عدم ارتباط با دیگران و بی‌تحرکی و ... مواجه است. بنابراین معلولیت حاصل شرایطی است که خود معلول بدلیل برخی اختلالات جسمی یا ذهنی و ... قادر به انطباق با جریان زندگی اجتماعی در مقایسه با دیگران برخوردار نیست. به عبارتی موانع فرهنگی و اجتماعی در پیوند با اختلال جسمی و ذهنی فرد معلول، منجر به فقدان یا کاهش فرصتها برای مشارکت معلول در سطحی برابر با دیگران خواهد شد. (ش ۴، ص ۲۳)